

MECMUA

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi [International Journal Of Social Sciences]

Uluslararası Hakemli E-Dergi/ Referee International E-Journal

Yıl: 6, Sayı: 11, ISSN:2587-1811 Yayımlanma Tarihi: 30.03.2021

Nino Rota: Sahne Müziği ve Beyaz Perde Üzerine

Nino Rota: Regarding The Concert Music and The Silver Screen

Öğr. Gör. Dr. Deniz DOĞANGÜN

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Müzik Toplulukları Programı (Yarı Zamanlı), İstanbul, Türkiye. denizdogangun@hotmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi
DOI: mecmua. 865698
Yükleme Tarihi: 20.01.2021
Kabul Tarihi: 07.03.2021
Yayımlanma Tarihi: 30.03.2021
Sayı: 11
Sayfa: 192-205

Article Information: Research Article
DOI: mecmua. 865698
Received Date: 20.01.2021
Accepted Date: 07.03.2021
Date Published: 30.03.2021
Volume: 11
Sayfa: 192-205

Atf / Citation

DOĞANGÜN, D. (2021). Nino Rota: Sahne Müziği ve Beyaz Perde Üzerine. *MECMUA - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* ISSN: 2587-1811 Yıl: 6, Sayı: 11, Sayfa: 192-205

DOĞANGÜN, D. (2021). Nino Rota: Regarding The Concert Music and The Silver Screen. *MECMUA - International Journal Of Social Sciences* ISSN: 2587-1811 Year: 6, Volume: 11, Page: 192-205

Öğr. Gör. Dr. Deniz DOĞANGÜN

NİNO ROTA: SAHNE MÜZİĞİ VE BEYAZ PERDE ÜZERİNE

Nino Rota: Regarding The Concert Music and The Silver Screen

ÖZ

20. yy. bestecileri arasında genellikle yazdığı film müzikleri ile uluslar arası görünürlüğü öne çıkmış olan İtalyan besteci Nino Rota (1911-1979), sahne üzeri için yazdığı konser müzikleri ile ele alındığı zaman müzikal dünyası bütünüyle anlaşılır hale gelmektedir. 19.yy.'da İtalyan opera sanatı, bestecilik ve performans bakımından toplumsal desteği zirvede geçirmiş fakat 20.yy.'da değişen ve dönüşen politik şartlar diğer müzikal formlara daha sık alan açarak İtalyan bestecilerin adeta yeni bir eşğin önüne taşınmalarını gerektirmiştir. II. Dünya Savaşı öncesi yetişip, üretim vermeye başlamış kuşak içerisinde olan Nino Rota'nın, akademik kariyerinin yanı sıra yazdığı sayısız yapıt ile geleneksel bestecilik çizgisini film müziği kariyerine paralel kurduğu görülmektedir. Bestecinin 20.yy. müziği içerisindeki konumu, akademik otoriteler açısından özellikle Orta Avrupa ve Amerika'da gelişmekte ve serpilmekte olan diğer akımların gerisinde kalan, gelenekselci, İtalyan Operası etkisinde, melodiye öncelik veren konumuyla çağı yakalayamayan bir tutuculukla eleştirilmiştir. Bu eleştirinin bestecinin üretkenliği üzerine bir etkisi olmadığı gibi kendi müzikal dilini oluştururken barok dönemden geç romantik döneme etkileşimde bulunduğu formlar, melodik yapılar ve kimi zaman orkestrasyonlar ile çeşitli göndermelerde bulunurken bazen de kendi müziğinin içinden unsurları yeniden yorumlayarak bir başka müziğine adapte etmesiyle biricik dilini oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nino Rota; Besteci; Film Müziği; Sahne Müziği; 20.yy.

ABSTRACT

Italian composer Nino Rota, whose international visibility is prominent with his film music among the 20th century composers, has his musical world became completely understandable where as also dealt with the concert music he composed for the stage. In the 19th century, Italian opera art had its social support at its peak in terms of composition and performance but the changing and transforming political conditions in the 20th century made way for other musical forms and required Italian composers to move to a new threshold. Nino Rota who belongs to the generation that brought up and thrived pre-WWII -in addition to his academic career- composed countless works as a traditional composer also set a parallel for a film music career. The composer's position in 20th century music criticized by the academic authorities for lagging behind of the trends that developing and flourishing especially in Central Europe and US, keeping the influence of Italian Opera and prioritizing the melodic formation and overall conservatism that cannot keep up with his contemporaries. As this criticism had no effect on the composer's productivity he generated his own unique way by making various references to melodic structures and orchestrations of the forms he interacts from the baroque period to the late romantic period while sometimes by reinterpreting the elements from his own music and adapting it to another of his music.

Keywords: Nino Rota; Composer; Soundtrack; Concert Music; 20th Century

Giriş

19.yy. romantik müzik akımı içerisinde, opera sanatı ile en güçlü ilişkiyi kurmuş bir ulus olarak İtalya'nın, geç-romantik dönemde İtalyan *verismo* (gerçekçilik) stilini de benimseyerek opera formunu sahiplenen ve şekillendiren bir mirası 20.yy.'ın başlarına kadar taşıdığı görülmektedir. I. Dünya Savaşı sonrası tırmanışa geçen ve II. Dünya Savaşı sonuna kadar etkili olan İtalyan Faşizminin kültürel çerçevede müziğe olan etkileri incelendiğinde besteciler arasında geleneksel kodları opera sanatı ile devam ettirmek isteyen bir kanatın yanı sıra, özellikle I. Dünya Savaşı sonrası Bartók, Schönberg ve Stravinsky gibi bestecilerin politonalite, neo-klassizm, 12-ton tekniği, atonalite gibi yeni fikirlerle bir anlamda çığır açmaları İtalyan bestecilere bir başka dünyayı işaret etmiştir.

Nino Rota'nın Roma'daki eğitimi sırasında hocalığını yapmış olan Alfredo Casella (1883-1947) bu ikinci yolu tercih eden besteciler arasından olmuştur. Mevcut siyasi konjonktürün desteğini alamamış olan Luigi Dallapiccola (1904-1975), Goffredo Petrassi (1904-2003) gibi çağdaşları ise ancak Mussolini sonrası dönemde değer görebilmişlerdir.

Rota'nın çocukluğundan itibaren müzikal bir ailede yetişmiş olması, Puccini, Leoncavallo, Ravel, Stravinsky, Toscanini, Pizzetti, Casella gibi müzisyen ve bestecilerle olan bağlantıları ve üstün istidatının ona sağladığı zengin müzikal algının etkisi yapıtlarında görülmektedir (Vincent, 2019:72). Yazdığı operatik eserlerde Donizetti, Verdi ve Rossini (*Ariodante*, *Torquemada*, *Il Cappello di Paglia di Firenze*) etkileri görünürken, film müziklerinde ise rönesans sarayı, 18.yy. Venedik'i, günümüz İtalyan gece hayatı ya da Sicilya'yısını tasvir edebilen, filmin mekan ve zaman ilişkisini dönemselsel olarak karşılayabilecek tüm müzikal unsurlarıyla ortaya koyabilmiştir. (Vincent, 2000: 6)

Bestecinin günümüzde tüm dünyada özellikle film müzikleri açısından görünürlüğü, yönetmenlerle olan yaratıcılık ilişkisi ile değerlendirilmesi neticesinde özellikle sinema,televizyon ve oyunculuk gibi disiplinlerdeki akademik çalışmalara ağırlık verildiği görülmektedir. Sahne üzeri için yazdığı müzikler ise seçilen spesifik bir eserin tarihsel konumu ve form analizi olarak yüksek lisans ve doktora tezleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sahne müziğinin ayrıcalıklı olarak tartışıldığı ya da film müziği ile karşılaştırmalı şeklinde bir bütün olarak müzik dilini ortaya koyma amaçlı yazılmış sınırlı bir kaynak bulunmaktadır. Bununla birlikte henüz dilimizde yapılmış kapsamlı bir çalışmanın olmaması bu araştırmanın en önemli sebebi olmuştur. Bu çalışma ayrıca bestecinin müziklerini yazmış olduğu önemli filmlerden bir seçki ile sahne üzeri için bestelediği basılı yapıtların da bir listesini içermektedir.

1. Harika Çocuk ve Amerika

Giovanni Nino Rota, 3 Aralık 1911'de Milano'da müzisyen bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Annesi Piyanist Ernesta'yı da yetiştirmiş olan dedesi, besteci ve piyanist Giovanni Rinaldi, Chopin, Debussy ve erken dönem Scriabin etkilerinin görüldüğü eserleriyle, sadece piyano müziği üzerine yoğunlaşmış bir besteci olarak kalmıştır (Dyer, 2010:1). 4 yaşında annesi ile başladığı piyano eğitiminin yanı sıra Rota, aile dostları, şef A. Toscanini'nin (1867-1957)

Milano'daki evinde, A. Perlasca'dan çocuklar için geliştirilmiş bir teknik ile teori ve solfej dersleri almaya başlamıştır (Sciannameo,2010:1). 8 yaşında şan ve piyano için bestelediği birkaç eserin yanı sıra 4 el piyano için bir süit yazmıştır. Besteci henüz 10 yaşındayken babasını kaybetmiştir.

12 yaşına geldiğinde solistler, koro ve orkestra için *L'infanzia di San Giovanni Battista* başlıklı oratoryosunu tamamlamıştır. Kendi yönetiminde gerçekleşen performansların ilki Milano'da ardından Fransa'da yapılmış, besteci yerel basın tarafından 'Yeni Mozart' olarak adlandırılmıştır. 21 Ekim 1923 tarihli New York Times gazetesinde harika çocuğun başarısı kaleme alınmıştır. (Sciannameo,2010: 5)

Annesinin yönlendirmeleriyle müzik kariyerine 1924-1926 yılları arasında Milano Konservatuvarı müdürü Ildebrando Pizzetti (1880-1968) ile devam ettirmiş ve bu süreçte ilk operası *Il Principe Porcaro* ile Viyolonsel ve Orkestra için Konçertosunu (1925) tamamlamıştır. Pizzetti, öğrencisinin eserlerinin yayınlanıp çalınmasını istemediği için Rota yeni bir öğretmen arayışına girmiş ve daha sonraları Hollywood filmlerinin aranılan bestecisi olacak olan ve John Williams, Henry Mancini, Andre Previn gibi bestecileri yetiştirecek olan Mario Castelnuovo Tedesco (1895- 1968) ile çalışmaya başlamıştır.

1927'te besteci Alfredo Casella (1883-1947) ile çalışmak üzere Roma'ya taşınmış ve 1930'da Santa Cecilia Konservatuvarı kompozisyon bölümünden mezun olmuştur. Bu dönemde Casella, İspanyol besteci Manuel de Falla (1876-1946) ve Rus besteci Igor Stravinsky (1882-1971) ile tanışmasına ön ayak olarak Rota'nın çağdaşlarının müzikal diline olan farkındalığını yükseltmeyi amaç edinmiştir. Bestecinin Stravinsky ile olan dostluğu ölümüne kadar süregelmiştir. Mezuniyetinin ardından Casella ve Toscanini'nin teşviğiyle A.B.D., Philadelphia'daki Curtis Müzik Enstitüsünde eğitimine devam etmesi sağlanmıştır. Burada Rosario Scalerò (1870-1954) ile kompozisyon, Fritz Reiner (1888-1963) ile şeflik çalışmıştır. Sınıf arkadaşları arasında Aaron Copland (1900-1990), Samuel Barber (1919-1981) ve Gian Carlo Menotti (1911-2007) gibi bestecilerin olduğu bu dönemde eklektik bir müzikal bakış ve donanımı kazanan Rota, Amerikan şarkı geleneği, caz, müzikaller ve Gershwin'in (1898-1937) müzikleriyle de tanışmıştır (Pastorello,2010:5). Haftasonlarını Toscanini'nin New York'taki evinde geçiren bestecinin burada görüştüğü bir diğer önemli isim ise İngiliz besteci Ralph Vaughan Williams (1872-1958) olmuştur. Özellikle bestecinin ilk senfonisinde Williams müziğinin etkileri yaylı çalgı yazımında ve armonik yapısında görülmektedir.

Rota'nın etkileşimde bulunduğu bu bestecilerin 20.yy. başlarındaki müzikal geleneğe oranla geç romantik etkilerinin ve popüler müzikle olan ilişkilerinin,

Rota'nın da İtalyan kültüründen popüler unsurlara daha sıcak yaklaşmasına zemin hazırlayan öğelerden olduğu düşünülmektedir.

Şekil 1. Nino Rota – Mountain Lake, Florida (1931)

1.1. Memlekete Dönüş

Besteci, 1932'de İtalya'ya dönüşünün ertesinde, Milano Üniversitesinden, rönesans dönemi müzik teorisyeni Gioseffo Zarlino üzerinde yazdığı tezle doktora diplomasını almıştır. Aynı yıl katıldığı II. Uluslararası Venedik Çağdaş Müzik Festivali'ne küçük orkestra için yazdığı *Balli* adlı eseriyle mansiyon ödülünü kazanmıştır. Günümüzde bu yarışmadan ulaşabilen tek yapıt yine aynı eser olmuştur.

1933 yılında reklam müzikleri ve operattalar yazmaya başlamış ve yönetmen Raffaello Matarazzo'nun da ilk filmi olan *Treno Popolare* ile ilk film müziğini bestelemiştir. Dönemin sosyal ve politik konumuna uygun olarak yazılmış çok basit şarkılar ve kısa marşlardan oluşan müzikleriyle film fazla seyirci çekememiş, fakat müzikleri basılıp radyolarda çalınmış ve Rota'nın popüler bir figür olarak tanınmasında konusunda yardımcı olmuştur. Bir sonraki film müziği için 9 yıl beklemesi gerekmiştir. Bu dönemde film müziğinin yanı sıra oda müziği için eserler vermeye devam etmiş olan bestecinin, viyola ve piyano sonatı (1935), keman ve piyano sonatı (1937), Flüt-Obua-Viyola-Viyolonsel ve Arp için bir kentet, Flüt ve Arp için sonatı bu dönemin eserleri arasında yer almaktadır. 1935-39 yılları arasında yazdığı 1. senfoninin Venedik'te ilk çalınışının ardından eser kritiklerce öğrenci işi olarak değerlendirilmiştir. 1941'de tamamladığı 2. senfonisinin ise ilk çalınışı 1975'te gerçekleşebilmiştir. Bu yapıt İtalyan köklerine göndermelerde bulunan bazı başlıklar yazmış ve bestelediği film müziklerinin de etkisinde kalmış olduğu görülmüştür.

1.Dünya savaşının ardından politik ve kültürel dünyanın kalbi konumundaki Milano'da varlığını sürdürmekte olan Teatro Alla Scala, Casa Recordi gibi kurumların yanında Futurizm akımının yükselişi sürerken, beraberinde Mussolini politikalarının sanattaki yansıması olan *Novecento* akımı görülmeye başlanmıştır. Akımın müziğe yansımaları çok kapsamlı olmamakla beraber bir grup besteci farklı sebeplerle ülkeyi terk ederken, Pietro Mascagni, Ottorino Respighi gibi isimlerden oluşan diğer bir grup ise kalmayı tercih ederek rejimin onlara sağlamış oldukları avantajlardan yararlanmayı seçmişlerdir. Gelenekçi ve modern çizgi arasında konumlandırmaya çalıştıkları bu stil *Italianata* (İtalyanlık) ve *Romanita* (Romalılık) başlıkları verilmiş ve özellikle yazdıkları operalarda hissedilir olmuştur. Mussolini'nin kültürel ve politik alandaki ulusalcı ideolojisinin sonucu olarak gelişen bu ifade, bir kuşak sonra yetişen Rota, Goffredo Pettrassi ve Luigi Dallapiccola gibi bestecilerin kendi ifadelerini bulmaları konusunda da karmaşık bir miras bırakmıştır.

Radyo dinleme alışkanlığının alt ve orta sınıf dinleyici üzerindeki yükselişi müzik kültürü alışkanlığında da değişikliklere sebep olmuş, dinleyici opera yerine popüler müzikler üzerine tercihinin kullanmıştır. Akademik çevre içinden yetişmiş bestecilerin şöhret ve para için daha kolay görünen yolu seçebilmeleri müzik seçkinleri arasında küçümsenmiş dolayısıyla Rota'nın radyoda başarı kazanan bu

çıkışı müzik çevreleri arasında sanatsal saygınlığının sorgulanmasına sebep olmuştur. Rota ise bu eleştirilere kulak asmamış üstüne eğitimcilik yönüne de ağırlık vermiştir. Önce, 1937-38 yılları arasında Taranto'daki Liceo Musicale'de çalışmaya başlamış fakat ders yükünün çok olmasından dolayı bestecilik çalışmalarının çok kısıtlandığını öne sürerek, 1939'da armoni ve kontpuan hocası olarak Bari'deki Liceo Musicale'ye geçiş yapmıştır. 1950-1977 yılları arasında müdürlüğünü de yaptığı bu kurumda 1977'deki emekliliğine kadar çalışmalarını sürdürmüştür. (Simon, 2000). (Kurum 1959 yılında Niccolo Piccini Devlet Konservatuarı olarak isim ve statü değiştirmiştir). Burada yetiştirdiği önemli öğrenciler arasında besteci ve orkestra şefi Nicola Scardicchio (1954) ile Riccardo Muti (1941) gibi isimler bulunmaktadır. Muti, Rota'nın müziğini tüm ideolojik ve kültürel kodların ötesinde sadece kendi dilini yaratma arayışında olan büyük bir bestecinin müziği olarak tanımlamıştır (Silovic, 2001).

1.2 Bestecilik Kariyerine İkinci Bir Soluk; Film Müzikleri

II. Dünya Savaşı'nın İtalyan ve Avrupa toplumları üzerindeki etkilerinin görülmeye başlandığı 1942'te, Raffaello Matarazzo'nun yeni filmi *Giorne di Nozze* için yazdığı müzikler dönemin sert koşullarını yumuşatan, tasasız ruhuyla beklentiyi karşılayan ve Rota'nın film müziği besteciliği kariyerini yeniden başlatan bir noktada durmuştur. Aldığı olumlu geri dönüşler sayesinde ömrünün geri kalanında besteciliğine, film müziği üzerinden yeni bir kol ekleyerek önce İtalyan, ardından Uluslararası yapımlara uzanan güçlü bir kariyere imza atmıştır.

1940-1950 yılları arasında Bari'nin güneyindeki bir sahil kasabasında, annesi Ernesta ile yaşamış olan besteci burada, 1941'te *Ariodante*, 1943'te *Torguemada* başlıklı 19.yy. İtalyan operaları ile etkileşimli iki eserini tamamlamıştır. 1943'te Arp ve Orkestra için Konçertosu ile birlikte Keman ve Piyano için Sonatı (1945), *Sinfonia sopra una canzone d'amore* (1947), *I due Timidi* (1950) başlıklı radyo operası da burada yazıp tamamladığı eserler arasında olmuştur. *Sinfonia*'dan bazı bölümler *The Glass Mountain* ve *Il Gattoparto* adlı filmlerde kullanılmıştır. Fakat kariyeri için en önemlisi, librettosunu annesinin kaleme aldığı *Il cappello di paglia di Firenze* başlıklı komik operası olmuştur. Eser 1956 Nisan'ında, yazılışından yaklaşık on yıl sonra Palermo'daki Piccola Scala'da, Giorgio Strehler şefliğinde ilk seslendirilişini gerçekleştirebilmiştir. Eserin bu başarılı prodüksiyon sonrası bir çok farklı opera sahnesinde seslendirilmesiyle birlikte, kritikler tarafından film müziği ile daha sık ilişkilendirilmiş besteci, akademik saygınlığını tekrar kazanma şansına sahip olmuştur. 18. yy. Opera Buffa'larını çağırıştıran nostaljik bir ruhun yanında, annesiyle kurduğu ortak bir özerk müzikal dilin karışımı olarak tanımlanabilecek bu eser, bestecinin çağdaşları arasında farklı bir konumda kaldığını göstermiştir. 1950'lere gelindiğinde bu isimler arasından, Mussolini karşıtlığı ile bilinen Luigi Nono (1924-1990), elektronik, rastlamsal ve serial müzikle uğraşırken, Luciano Berio (1925-2003) ve Bruno Maderna (1920-1973) Milano'da avangard müzikleriyle geleceğe yönelik tavırlarıyla öne çıkmışlardır.

Bestecinin 1959'da tamamladığı *La notte di un nevrastenico* sahne eserinin yanında masalsı anlatımıyla *Aladino e la lampada magica* (1968) ile *La visita meravigliosa* (1970) adlı eserleri, diğer önemli sahne yapıtları olarak ortaya çıkmıştır.

1940'lı yıllar aynı zamanda bestecinin film endüstrisiyle ilişkisinin hız kazandığı zamanlar olmuştur. 1942'de Lux film şirketi ile 1960 yılına kadar sürecek olan müzikal bir ortaklık anlaşması imzalamıştır. Renato Castellani (1913-1985), Mario Soldati (1906-1999) ve belki de en önemlisi Federico Fellini (1920-1993) gibi film ve tiyatro yönetmenleri ile de çalışmaya bu zamanlarda başlamıştır. Fellini'nin de ilk filmi olan *Lo sceicco bianco* (1952) ile başlayan bu beraberlik Rota'nın yaşamının sonuna kadar aralarında *La strada*, *La Dolce Vita*, *8 1/2* ve *Amarcord* gibi kült yapıtların bulunduğu 16 film boyunca süregelmiştir. Schott kataloğunda belirtildiği üzere 1942-52 yılları arasında bestecinin yaklaşık 60 film müziği yazdığı bilinmektedir.

Toplamda 30 yıl boyunca 158 film müziğinde (5'i televizyon için) imzası bulunan, René Clément (1913-1996), Franco Zeffirelli (1923-2019), King Vidor (1894-1982), Sergei Bondarchuk (1920-1994) ve Francis Ford Coppala (1939) gibi yönetmenlerle de çalışan Rota, *The Godfather* serisinin ilk iki filminin de müziklerini yazarak, serinin ikinci filmiyle 1976 Oscar ödülünde en iyi film müziği dalında ödül almıştır.

Bu dönemi konser yapıtları için de oldukça üretken geçiren besteci, 3 Piyoano konçertosu, 3. senfonisi (1957), Org için sonat (1965) Yaylılar için konçerto (1965), Kontrbas ve Orkestra için Divertimento Konçertant (1968) ile Keman ve Piyoano için Emprovizasyon (1969) başlıklı yapıtları öne çıkan sahne eserlerini bestelemiştir. Diğer oda müziği ve solo piyoano eserlerinin de bulunduğu bu yaratıcı dönemde Yaylı Dörtlüsü (1948-1954), 3 Trio (1958-1973) ve Dokuzlusu (1959-1977), piyoano için 15 Prelüd (1964), *Sette pezzi difficili per bambini* (1971), *Cantino in memoria di Alfredo Casella* (1972), *Due valzer sul nome di Bach* (1975) ve *Variazioni e Fuga nei dodici toni sul nome di Bach* (1950) eserleri savaş sonrası dönemin öne çıkan müzikleri olmuştur.

1962 yılında yazdığı *Mysterium* başlıklı oratoryo ile *Rappresentazione Sacra*, *La vita di Maria* (1968-1970) başlıklı oratoryosu, dini müzik alanında yazmış olduğu iki eser olarak kalmıştır.

Besteci, 1973-1977 yılları arasında ise son operasını kaleme almıştır. Libretto'sunun Eduarda di Filippo (1900-1984) tarafından yazıldığı, *Napoli Milionaria* başlıklı bu opera maalesef hiç basılmamış ve 1977'de sadece bir kere daha seslendirilme şansı bulabilmiştir. Daha önceleri kendi bestelediği bazı film müziklerinden alıntılar yaparak tamamladığı bu yapıt ile kritikleri şaşırtmak istemiş, ama maalesef popülist bir yaklaşım tercih etmesi yüzünden beklediği tepkileri alamamasına sebep olmuştur.

Bestecinin sahne için bestelediği yapıtlarda kendinden aldığı öğeler yok denecek kadar iken bu yapıtların içinden film müziklerine taşınan kesitler sıklıkla görülmüştür. (Dyer,2010) Hayatı boyunca Rota'nın müziği, kritikler tarafından kendi çağının gelişen ve değişen müzik dilini kullanmaması sebebiyle tutucu, İtalyan opera geleneğinin içinden örnek aldığı dinleyiciyi etkileyen ama kolay algılanabilen melodik yapıya sahip, kendi müziğinden aldığı öğeleri bir başka müziğinde kullanmasıyla kimi zaman tekrara giren bir müzik olarak addedilmiştir. Diğer yandan film müziği kariyerinin ona tanıdığı bu yeni evren çalıştığı yönetmenlerle sinema dilinde özgün ve saygın bir kapı açmış ve Rota'nın 20.yy. bestecileri arasındaki özel konumunu perçinlemiştir. Rota, yaşamının sonuna kadar

hiç durmadan sahne üstü ve beyaz perde için eserler bestelemeye devam etmiş ve bunun yanında 28 yıl boyunca eğitimcilik kariyerini sürdürmüştür. 10 Nisan

1979'da, 68 yaşında Roma'da hayata gözlerini yummuştur. Bestecinin eserlerinin yayın hakları Ricordi ve Schott müzik evlerine aittir.

Şekil 2. Nino Rota - Hulton arşivi (1972)

2. İki Dünyanın Karşılaşması

Film müziklerindeki melodik yapının açık, anlaşılır ve hızlıca etkisi altına alan halinin bestecinin bilinçli bir seçimi olduğu kendi sözlerinden anlaşılmaktadır.

*'Müziğim kolay gibi görünüyor hatta bir çok kişi 'daha önceden duyumsadıkları' etkisi verdiğini söylediler ama işin sonunda kimsenin hafızasında bir şey kalmıyor çünkü notalar önlerinden geçip gidiyor'*¹ (Dyer, 2010).

Bu yöntemin film müziklerinde oldukça tercih edilir olması ile birlikte sahne için bestelediği müziklerde, keman sonatı (1936) ve piyano konçertosunda (1978) görüldüğü gibi, temanın hazırlayıcı pasajlara gerek duymadan, tepeden inme biçimselliği göze çarpmaktadır. Bununla birlikte Rota'nın kendi müziğinden ödünç alarak tekrar kullandığı öğeler konusundaki eleştiriyi değerli bulmadığını şu cümlelerinde görmekteyiz.

'Müzikte intihal diye bir şey olmadığına kesinlikle kanaat getirmiş bulunmaktayım. Önünüzde kullanmak üzere müzikal bir materyal var;

¹ My music seems easy and quite a few people say that they have the impression of 'knowing it already'; but then, in the end, no one remembers a thing because the notes vanish before them'

*bunu alıp kendinize ait bir şeye dönüştürdüğünüzde içinde bir öncekine karşı duyulan bir minnet borcu taşır, biz müzisyenler arasında bundan daha güzel bir şey olabilir mi?*² (Dyer,2010).

Rota'nın 1972 yılında Amerikan Akademi Ödüllerindeki En İyi Orijinal Film Müziği (The Best Original Dramatic Score) adaylığı konusu tartışmalı geçmiştir. Bestecinin *The Godfather* filminde kullandığı bir temayı, 1957 yapımı *Fortunella* filmine yazdığı müziğin içinden alıntılanması sebebiyle adaylığı şaibeli bulunarak geri çekilmiştir. (Kluesener, 2011:8) Bununla birlikte Rota'nın *The Godfather 2* için adaylığı kabul görmüş ve ilk filmde motifler taşımaya rağmen En İyi Orijinal Film Müziği ödülünü kazanmıştır. Bu filmde de aslında bir çeşit geridönüşüm yöntemini kullanan besteci, müzikal öğelerini yeniden değerlendirerek, diğer sahne yapıtlarından (1964'te yazdığı Piyano için 15 Prelüd'ünün 4.sünden aldığı fikirler vb.) aldığı öğelerle kendinden intihale (self-pligiarism) yeni bir soluk getirmiştir.

Rota'nın film müziklerinde olan başarısı ve aldığı övgü, sahne üzeri için bestelediği yapıtlarına olan beklentiyi düşürmüş ve bir anlamda göz ardı edilmelerine sebep olmuştur. Bestecinin bu iki dünyanın paraleli üzerine kurduğu kimliğin hiyerarşik bir temeli olmadığı ve yapıtlarına bu düzlemde gelen kritikleri de bu nedenle görmezden geldiği anlaşılmaktadır.

3.Yapıtları

3.1 Bale ve Rastlamsal Eserleri:

Rappresentazione di Adamo ed Eva (1957)

Fantasia tricromatica. Balletto sulla musica delle "Variazioni sopra un tema gioviale" (1953, 1961)

La strada (1966)

Aci e Galatea (1971)

Le Molière imaginaire (1976)

Dichterliebe—Amore di Poeta (1978)

L'isola dei pappagalli. Con Bonaventura prigioniero degli antropofagi (1936)

Il suo cavallo (1944)

L'Impresario delle Smirne (1957)

Veglia la mia casa (1958)

Romeo and Juliet (1960)

L'Arialdà (1960)

² I'm absolutely convinced that there's no such thing as plagiarism in music. There's musical material at one's disposal: if one takes it and makes it one's own, there is still the gratitude that a new author owes to the old one, but what could be more beautiful between we musicians?'

Dommage qu'elle soit une p... (1961)

Much Ado About Nothing (1965)

Il giornalino di Gian Burrasca (1965)

La dodicesima notte (1979)

3.2 Geniş Enstrüman Grupları için (Senfoni, Konçerto ve Diğer):

Senfoni no. 1 Sol Majör (1935-9)

Senfoni no. 2 in Fa Majör (1937-41)

Senfoni no. 3 in Do Majör (1956-7)

Viyolonsel ve Orkestra için Konçerto (1925)

Arp ve Orkestra için Konçerto (1947)

Orkestra için Konçerto "Festivo" (1958-61)

Piyano ve Orkestra için Do Majör Konçerto (1959-1962)

Piyano ve Orkestra için Konçerto 'Soirée' (1961-2)

Yaylı Sazlar için Konçerto (1964-5, 1977 revizyonlu)

Trombon ve Orkestra için Konçerto (1966)

Viyolonsel ve Orkestra için Konçerto No. 1 (1972)

Viyolonsel ve Orkestra için Konçerto No. 2 (1973)

Fagot ve Orkestra için Konçerto (1974-7)

Korno ve Orkestra için Konçerto "Piccolo mondo antico" (1978)

Fuga (1923)

Serenata per orchestra in quattro tempi (1931-2)

Balli (1932)

Sinfonia sopra una canzone d'amore (1947-1972)

Variazioni e fuga nei 12 toni sul nome di Bach (1950)

Variazioni sopra un tema gioviale (1953)

Fantasia sopra dodici note del 'Don Giovanni' di W.A. Mozart (1960)

La Fiera di Bari (1963)

La Strada suite (1966)

Due momenti (Divertimenti) musicali (1970)

Kontrbas ve Orkestra için Divertimento Konçertant (1973)

Castel del Monte (Korno ve Orkestra için Balat) (1974)

Guardando il Fujiyama (Pensiero per Hiroshima) (1976)

3.3 Küçük Enstrüman Grupları için: (Oda müziği, Solo Piano, vb.)

- Invenzioni (yaylı dördü için) (1932)
Keman ve Piyano için Sol Majör Sonat (1934-5)
Canzona (Oda Orkestrası için) (1935)
Kentet (Flüt, Obua (keman), Viyola, viyolonsel, Arp için) (1935)
Keman ve Piyano için Sonat (1936-7)
Flüt ve Arp için Sonat (1937)
Piccola offerta musicale (Tahta üflemeliler için) (1943)
Intermezzo (Viyola ve Keman için) (1945)
Klarnet ve Piyano için Sonat (1945)
Sarabanda e Toccata (Arp için) (1945)
Improvvisto (Keman and Piyano için) (1947)
Yaylı Dördü (1948-54)
Elegia (Obua ve Piyano için) (1955)
Trio (Flüt, Keman (Viyolonsel) ve Piyano için) (1958)
Improvvisto (keman ve Piyano için) (1969)
5 Pezzi facili (Flüt ve Piyano için) (1972)
3 Pezzi (Flüt için) (1972-3)
Trio (Klarnet, Viyolonsel ve Piyano için) (1973)
Nonet (Tahta üflemeliler, Keman, Viyola, Viyolonsel, Kontrabas) (1977)
Preludio (n.d.)
Ippolito gioca (1930)
Bagatella (1941)
Fantasia in Do (1944-5)
15 Preludio (1964)
7 Pezzi difficili per bambini (1971)
Due valzer sul nome di Bach: Circus-Waltz, Valzer-Carrillon (1975)
- ### 3.4 Operalar
- Il principe porcaro* (1926)
Ariodante (1941)
Torquemada (1943)
Il cappello di paglia di Firenze (1945-55)

La Scuola di guida (1959)

La notte di un nevrastenico (1959)

Lo scoiattolo in gamba (1959)

Aladino e la lampada magica (1965)

La visita meravigliosa (1969)

Napoli Milionaria (1977)

Le Molière imaginaire (1976) ise bestecinin bale için yegane yapıtı olmuştur.

Yukarıda görülmekte olan eserler, Rota'nın basımı ya da performansları gerçekleşmiş olan yapıtlarından oluşmaktadır. Basılmamış ya da tamamlanmamış eserleri bu listenin dışında tutulmuştur. Bu yapıtlar Solist, Koro ve Orkestra için, Ses ve Piyano için ve yalnızca ses için yazılmış 50'nin üstünde müziği kapsamaktadır.

3.5 Başka Film Müzikleri

Treno popolare (1933)

Il birichino di papà (1943)

Le miserie del signor Travet (1946)

The Glass Mountain (1949)

Lo sceicco bianco (1952)

Filumena marturano (1951)

I vitelloni (1953)

La strada (1954)

Il bidone (1955)

War and Peace (1956)

Le notti bianche (1957)

Le notti di Cabiria (1957)

La dolce vita (1959)

Rocco e i suoi fratelli (1960)

Il Brigante (1962)

Il Gattapardo (1962)

Otto e mezzo (8 1/2) (1962)

Le tentazioni del dottor Antonio (1962)

Giulietta degli spiriti (1965)

The Taming of the Shrew (1967)

Romeo e Giulietta (1968)

Toby Dammit (1968)
Satyricon (1969)
I clowns (1970)
Waterloo (1970)
The Godfather (1972)
Roma (1972)
Amarcord (1973)
Film d'amore e d'anarchia (1973)
The Godfather, Part II (1974)
Il Casanova di Fellini (1976)
Caro Michele (1978)
Death on the Nile (1978)
Prova d'orchestra (1978)

Sonuç

20.yy.'ın ilk yarısında özellikle iki savaş arasında geçen dönem Rota'nın ses dünyasını da şekillendiren önemli bir zaman dilimini göstermektedir. 19.yy. İtalyan opera sanatının gelenekselcilikle örtüşen yapısının kültürel politikayla uyumu, Avrupa'da gelişmekte olan yeni akımlara kapalı kalmasına sebep olmuş ve bir çeşit önyargıyı da beraberinde getirmiştir. 1903-1925 yılları arasında besteci Arnold Schönberg'in önderliğinde 'II. Viyana Okulu' geleneksel ve tonal olanın karşısına koydukları atonalite ve oniki ton ile kompozisyon diline yeni alanlar açarken İtalya'nın kapalı düzenine, besteci Casella'yı etkileyerek sızabilmişlerdir. Casella'nın Stravinsky ile dostluğu da yetiştirdiği öğrenciler arasında olan Rota'yı etkilemiştir. Amerika'daki eğitimi sırasında kıtanın müziklerine yerinde hakimiyet kazanması ülkesine döndükten sonra popüler müzikle olan ilişkisini değerlendirebileceği bir alan olan film müzikleri sektörüne kararlı bir adım atmasını sağlamış ve ikinci filmiyle beraber ömrünün sonuna kadar sürecek olan yeni bir müzikal kapıyı aralamıştır.

Akademik eğitiminin bir devamı olarak sahne üzeri performansı için bir çok farklı formda bestelediği yapıtların, melodik yapıya önem veren, dinleyiciyi hızla etkisine alan ve anlaşılır olması ile kimi zaman da çağdaşlarına öykünen motiflerle zenginleştirilmesi, eleştirmenler tarafından karışık yorumlar almasına sebep olmuştur. Rota'nın film müziklerindeki başarısı, sahne üzeri müziklerinin göz ardı edilmesine sebep olurken, genel eleştiri, bestecinin geç romantik olarak adedilebilecek müzikal dilinin, yüzyılım ortalarında yeri olmadığı şeklinde kemikleşmiştir. Rota'nın, 20.yy.'ın öncü bestecileri arasında olamamasının sebeplerinden sayılabilecek bu iki eleştiri tipi başta kendi ülkesinde ve dolayısıyla uluslararası çapta görünürlüğünü ve performans alanını zayıflatmıştır.

Rota'nın sahne üstü için yapıtlarının bir kısmı ilk çalınışlarının ardından bir daha performans alanı bulamadığı gibi kimi eserinin basılı bir versiyonu dahi bulunmamaktadır. Bununla birlikte konçertolarının ve oda müziği eserlerinin büyük bir kısmı ile iki operasının albüm kaydı gerçekleştirilmiştir. Bestecinin son dönem sahne yapıtlarından Viyola ve Piyano için Sonat'ı (1970) ve Klarinet, Viyolonsel ve Piyano için Trio'su (1973) günümüzde diğer sahne yapıtları arasından sıyrılarak oda müziği repertuarı içerisinde en sık çalınan eserlerinden olmuştur. Beyaz perde açısından özellikle F. Fellini olan ortaklığı, film müziği estetiğinde yönetmen-besteci ilişkisinin neredeyse kurumsallaşarak ortak bir evren kurmadaki önemini ortaya koymuş, film müziği bestecisi olarak görünürlüğüne olağanüstü bir katkı sağlamıştır. 1973'te F. Coppola'nın *The Godfather*'ı ile filmin dünya çapındaki başarısının tamamlayıcı unsuru olarak müzikleri, bestecinin günümüze kadar toplumsal hafızaya işlemiş yegane yapıtı olma özelliğini sürdürmektedir.

Kaynakça

- Dyer, R. (2007) "Side by Side - Nino Rota, Music and Film," in *Beyond the Soundtrack*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Dyer, R. (2010). *Nino Rota: Music, Film, and Feeling*. New York: Palgrave and Macmillan.
- Kluesener, J.M. (2012). *An Analysis of the Concerto for bassoon and orchestra by Nino Rota*. Doktora Tezi. Arizona State University.
- Pastorello, C.M. (2010). *Nino Rota's Fifteen Preludes for Piano Solo: An Analytical and Interpretive Study*. Doktora Tezi. University of Connecticut.
- Sciannameo, F. (2010). *Nino Rota's The Godfather Trilogy: A Film Score Guide*. Scarecrow Press.
- Silovic, V. (2001) *Zwischen Kino und Konzert - Der Komponist Nino Rota*. Belgesel.
- Simon, J. (2000). *The Other Rota*. *The New Criterion*, Vol. 34, No. 10.
- Vincent, C.A. (2019) *Nino Rota: Neo-classicist, classical modernist, or pragmatic pluralist?* *Double Lives: Film Composers in the Concert Hall*. London ; New York : Routledge. 70-82.

